

*Мср Драгана Видосављевић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-1423-3916*

*Изворни научни рад
УДК: 343.71:504.122(497.11)
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.273V>*

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА И ИЗАЗОВИ СУЗБИЈАЊА НЕЗАКОНИТЕ СЕЧЕ ШУМА У СРБИЈИ*

Резиме

Овај рад се бави питањем незаконите сече шума као једног од најраспрострањенијих и еколошки најштетнијих облика шумског криминалитета. Полазећи од значаја шума и последица које нелегална сеча има по екосистеме, економију и локалне заједнице, аутор испитује нормативни оквир кривичноправне заштите шума у Србији, са фокусом на кривична дела „пустошење шума“ и „шумска крађа“, а потом се осврће на статистику у вези са овим кривичним делима, број пријављених, оптужених и осуђених лица, као и врсту изречених кривичних санкција. Приказана статистика указује на ограничену ефикасност кривичноправне реакције, уз низак број осуђујућих пресуда и преовлађивање блажих санкција. Указује се да сама инкриминација није довољна, већ је неопходно унапређење институционалних капацитета, надзора, специјализације и међусекторске сарадње. Рад има за циљ да допринесе разумевању изазова у области шумског криминалитета и да понуди смернице за унапређење система заштите шума у Србији.

Кључне речи: *бесправна сеча шума, шумска крађа, пустошење шума, еколошки криминалитет.*

1. Уводна разматрања

Шуме представљају један од најважнијих природних ресурса на планети, чија је улога вишеструка: оне регулишу климатске токове, спречавају ерозију земљишта, омогућавају циркулацију угљеника, представљају станиште великог броја биљних и животињских врста и тиме чине кључни резервоар

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

биодиверзитета и служе као основ економског опстанка локалних заједница¹. Према проценама Уједињених нација, шумски екосистеми обезбеђују преко једне милијарде људи основним средствима за живот, док глобално умањују ефекте климатских промена и чувају стабилност природних система.² Међутим, упркос њиховом значају, шуме су истовремено изложене бројним угрожавајућим факторима, међу којима је и људска делатност. Међу главним узроцима деградације и губитка шума широм света налази се незаконита сеча шума, облик криминала у вези са шумама који укључује незаконито сечење, транспорт, куповину или продају дрвета.³

Шумски криминал (*forestry crime*) је широк концепт који обухвата различите незаконите радње везане за шумске ресурсе⁴. Од њих, илегална сеча шума се сматра најраспрострањенијом и економски најисплативијом.⁵ Бесправна сеча

¹ Вукин, М., Амиџић, Л., Келембер, М., *Век екологије и шумарство – изазови и опасности*, Шумарство, бр. 3/2015.

² United Nations, *Forests – a lifeline for people and planet*, доступно на: <https://www.un.org/uk/desa/forests-%E2%80%93-lifeline-people-and-planet>, приступљено: 1.11.2025.

³ Појам бесправне сече шума („*illegal logging*“) нема јединствену, општеприхваћену дефиницију. Најчешће се у литератури усваја нормативни приступ, где се бесправна сеча шума дефинише као поступање (сеча, транспорт, прерада, куповина или продаја) супротно законским прописима одређене земље. Такав приступ дефинисању овог појма резултира његовом неусклађеношћу на међународном нивоу. Будући да се закони земаља разликују, то радње које представљају бесправну сечу шума у једној земљи у другој могу бити сасвим у складу са законом. Ове разлике могу се јавити чак и на нивоу једне земље. Cao, N. A., *Timber Trafficking in Vietnam Crime, Security and the Environment*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2017. стр. 7. Поред нормативног приступа, у литератури се јавља и шири концепт заснован на перспективи зелене криминологије. У оквирима овог приступа, бесправна сеча се не дефинише искључиво као кршење позитивноправних норми, већ и као понашање које наноси штету шумским екосистемима, биодиверзитету и климатској стабилности, без обзира на то да ли је формално кажњиво. Brisman, A., South, N., White, R., *Environmental Crime and Social Conflict Contemporary and Emerging Issues*, New York, 2015. стр. 45. За више о концепту зелене криминологије види: Соковић, С, *Концепт одрживог развоја и зелена криминологија – синергија и изазови*, Зборник радова: Савремено право у ери дигитализације и одрживог развоја, 2025.

⁴ Према Интерполу, криминалитет у вези са шумама је широк појам, који обухвата цео ланац снабдевања, од сече (илегалне сече) и транспорта до обраде, продаје, трговине, увоза и извоза дрвета. Такође се односи на она кривична дела која олакшавају такве активности, укључујући превару са документима, корупцију и прање новца. INTERPOL, *Global forestry enforcement: Strengthening Law Enforcement Cooperation Against Forestry Crime*, April 2019, стр. 3.

⁵ „С обзиром на то да се 10 до 30% светске трговине дрветом илегално експлоатише, сеча шума је тренутно економски најисплативији еколошки злочин“. Наџ, В., и др., *Tech-driven forest conservation: combating deforestation with internet of things, artificial intelligence, and remote sensing*. IEEE Internet of Things Journal, Vol. 11, No. 14/2024, стр. 5.

шума има далекосежне последице. Она доприноси деградацији шума, повећаној емисији угљен-диоксида, ерозији земљишта, глобалном загревању и настанку поплава. Поред тога, доводи до уништавања станишта, прети изумирањем биљних и животињских врста и тиме узрокује озбиљну штету по животну средину.⁶ Међутим, осим девастирајућег утицаја на животну средину, бесправна сеча шума има и озбиљне економске реперкусије. Са економског аспекта, бесправна сеча шума лишавља локалне заједнице прихода, подстиче утају пореза, и узрокује велике фискалне губитке државама.⁷ Посматрано са социолошког аспекта, она може да ослаби владавину права, повећа сиромаштво, те оштети рањиве групе становништва које зависе од шума за егзистенцију и може изазвати локалне сукобе, а осим тога, у често је у вези и са низом других криминалних активности.⁸

Иако се су незаконитом сечом и пустошењем највише погођене шуме Амазона, Централне Африке и Југоисточне Азије⁹, експлоатација шума проблем је и у појединим државама чланицама Европске уније, као што су Румунија, Грчка, Латвија и Кипар.¹⁰ Румунија је последњих година дошла у центар пажње када је реч о прекомерној експлоатацији шума, али забринутост изазива и трговина дрветом сумњивог или потенцијално незаконитог порекла на европском тржишту.¹¹ Данас, унутар Европске уније, постоји неколико обавезујућих инструмената који чине кохерентан оквир против незаконите сече шума и крчења шума. Од посебног значаја су *Уредба ЕУ о дрвету*¹² (*The European Union Timber Regulation - EUTR*), која забрањује стављање незаконито посеченог дрвета на тржиште ЕУ и захтева дужну пажњу од увозника. Овај режим се проширује новом *Уредбом ЕУ о крчењу шума*¹³ (*The European Union Deforestation Regulation - EUDR*), која осигурава да дрво и друга роба која улази у

⁶ Kindji, K., *Internal and external dimension of illegal logging: legal issues and solutions*, 2021, доступно на: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>, приступљено: 6.11.2025, стр. 21-22.

⁷ Исто, стр. 21.

⁸ Исто, стр. 21-22.

⁹ Исто, стр. 25.

¹⁰ Исто.

¹¹ Исто, стр. 26.

¹² The European Parliament, Council of Europe, *Regulation (EU) no 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market*.

¹³ The European Parliament, Council of Europe, *Regulation (EU) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation and repealing Regulation (EU) No 995/2010*. Овом Уредбом се проширује обим изван дрвета како би укључила робу попут палминог уља, соје, говедине и кафе. Захтева да производи који се пласирају на тржиште ЕУ нису повезани са крчењем шума или деградацијом шума, без обзира на то да ли је крчење шума било легално у земљи порекла.

ЕУ нису повезани са крчењем шума или деградацијом шума. Од значаја је и *Акциони план FLEGT*¹⁴, који промовише легалну трговину и добро управљање. Поред тога, незаобилазна је и *Директива 2024/1203 о кривичноправној заштити животне средине*¹⁵, која детаљно регулише питање кривичноправне заштите животне средине, прописујући кривична дела која државе чланице треба да инкорпоришу у своје национално законодавство (између осталог и трговину илегално посеченим дрветом), поставља границе санкционисања и предвиђа додатне механизме заштите.

Иако Србија не спада у категорију најугроженијих држава света, проблем бесправне сече шума постоји и на територији наше земље. Према подацима међународне платформе *Global Forest Watch*, „Србија је у периоду од 2000. до 2023. године изгубила око 74.200 хектара шуме. Само током 2023. године нестало је приближно 7.900 хектара, што је готово двоструко више у односу на 2022. годину, када је забележен губитак од око 4.500 хектара. Ови подаци показују да је губитак шумских површина у 2023. години највећи у последње две деценије“.¹⁶ Бесправна сеча шума није једини узрок губитка и деградације шума. На смањење квалитета и губитак шума на територији Србије утичу бројни чиниоци - биотички, абиотички и антропогени фактори¹⁷. Ипак, према извештају Државне ревизорске институције из 2021. године, „међу свим узроцима, бесправне сече су доминантан облик уништавања шумских екосистема, са ефектима који су дугорочни, кумулативни и често неповратни“¹⁸.

Највећи обим дрвета посеченог ван прописаних процедура потиче из приватних шума и то од самих власника који дрво секу без претходно добијене сагласности надлежних органа¹⁹. Други по учесталости ризик за приватне шуме у Србији јесте крађа дрвне масе, која је додатно појачана чињеницом да приватне шуме немају посебну службу обезбеђења.²⁰ Обавеза заштите имовине у потпуности пада на власнике, док је у случају пријаве крађе надлежна полиција. Ова кривична дела најчешће извршавају припадници локалног становништва

¹⁴ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, *Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT)* - Proposal for an EU Action Plan /* COM/2003/0251 final */

¹⁵ The European Parliament, Council of Europe, *Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC*.

¹⁶ <https://www.serbianmonitor.com/en/who-is-devastating-serbian-forests/>

¹⁷ Државна ревизорска институција, *Извештај о ревизији сврсисходности пословања: пошумљавање у Републици Србији*, 2020, доступан на: <https://www.dri.rs/izvestaj/3330>, приступљено: 13.10.2025, стр. 62.

¹⁸ Исто, стр. 63.

¹⁹ Johansson, M. M., и др, *Illegal Logging in South Eastern Europe: Regional Report*, 2010, доступно на: https://www.lfmwb.net/wp-content/uploads/2024/02/Illegal_Logging_in_South_Eastern_Europe.pdf, приступљено: 13.10.2025, стр. 91.

²⁰ Исто.

или организоване групе, а посебно су погођене шуме у власништву лица која су се преселила у урбана подручја и физички су удаљена од своје имовине. Као последица, власници често нису ни свесни да се на њиховим парцелама одвијају незаконите активности.²¹

Према подацима јавних предузећа „Србијашуме“ и „Војводинашуме“, у периоду од 2017. до 2019. године евидентирано је 87.735 m³ бесправно посеченог дрвета, што је довело до штете веће од 475 милиона динара²². Посебно су проблематична подручја која се граниче са територијом АП Косово и Метохија. Према поменутоом извештају, у последње две деценије, само дуж административне линије са АП Косово и Метохија, регистровано је више од 640.000 m³ незаконито посечене дрвне масе, у вредности од око 2,6 милијарди динара²³. Посебно забрињавајућа околност је та што нелегалне сече у овим областима имају карактер „пустошења шума“, што указује на њихов високи степен деструктивности.²⁴

У наставку рада ћемо анализирати како кривично законодавство Републике Србије уређује заштиту шумских ресурса, која кривична дела штите шуме, како се она примењују у пракси и у којој мери статистички подаци одражавају стварно стање. Оваква анализа омогућава не само боље разумевање делотворности постојећих санкција, већ и постављање основа за разматрање потребе за евентуалним изменама криминалне политике у области сузбијања незаконите сече.

2. Кривичноправна заштита шума у Републици Србији

Правна заштита шумских ресурса на простору данашње Србије има дугу и континуирану традицију. Још у најранијим прописима, донетим у доба првих модерних државних институција, шуме су препознате као добро од посебног значаја, чије очување захтева јасну и строгу регулативу.²⁵ Са променама до којих је дошло у XIX веку, јавила се и потреба за интензивирањем законодавне активности у овом домену, па се у овом периоду могу наћи бројни правни акти у којима се одражава свест о ограничениости овог ресурса и потреби да се спречи његово неконтролисано коришћење.²⁶

²¹ Исто, стр. 85.

²² Исто, стр. 62-63.

²³ Исто, 60.

²⁴ Исто.

²⁵ У литератури се могу пронаћи наводи да је још Душанов законик садржао одредбе којима се регулише коришћење шума за потребе рударства. Наведено према: Васић, В., и др, *Шуме сопственика (физичких лица) на подручју централне Србије: стање, потенцијали, ризици и изазови газдовања*, ECOLOGICA, Vol. 30, No 111/2023, стр. 393.

²⁶ Неки од правних инструмената из овог периода су Заповест Кнеза Милоша из 1820. године, Уредба о сечењу шума из 1839. године, Допуна Уредбе из 1845. године, Уредба о шумама из 1857. године, Шумска уредба из 1861. године. Настојање да се регулише

Данас правни оквир заштите шума у Републици Србији чини велики број закона и подзаконских аката. На првом месту је Закон о шумама²⁷, а уз њега у правни оквир којим се пружа правна заштита шума улазе и Закон о репродуктивном материјалу шумског дрвећа²⁸, Закон о заштити природе²⁹, Закон о здрављу биља³⁰ и Закон о средствима за заштиту биља³¹, као и бројни други подзаконски прописи. Ипак, највиши степен правне заштите шума обезбеђује се кроз инструменте кривичног права. Кривична дела прописана у оквиру Кривичног законика Републике Србије представљају последњу линију одбране шумских екосистема од најтежих и најштетнијих облика угрожавања, што оправдава посебан осврт на њихово нормативно уређење, примену и практичне изазове у сузбијању.

Кривичноправна заштита шума у Републици Србији огледа се превасходно у кривичним делима из члана 274. и 275. Кривичног законика, којима су прописана кривична дела *пустошење шума и шумска крађа*. Ипак, можда мање очигледно, кривичноправна заштита шума остварује се и кроз друга кривична дела, која можда у свом називу не помињу експлицитно шуме као објекат заштите, али су њима обухваћене. Тако, Кривични законик Републике Србије не дефинише експлицитно илегалну трговину дрветом као посебно кривично дело.³² Међутим, таква активност би, у принципу, могла да потпадне под општу одредбу о *Недозвољеној трговини* (члан 235. КЗ). Кривичноправна заштита шума остварује се и кроз одредбу 265. Кривичног законика. Овим чланом прописана је радња извршења кривичног дела *Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра*. Према слову закона, ко уништи или оштети посебно заштићено природно добро,

однос човека и шумских екосистема напослетку је довело до доношења „првог Закона о шумама на простору данашње Републике Србије, 1891. године.“ *Исто*, стр. 393. Види и: Станковић, У., *Доношење и садржина уредбе о шумама од 1857. године*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, вол. 46, бр. 3/2012; Станковић, У., *Уредба о сечи шуме и један пример њене примене у пракси*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, вол. XLV, том 2, бр. 3/2011, стр. 759-778.

²⁷ Закон о шумама, Сл. гласник РС, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018 – др. закон.

²⁸ Закон о репродуктивном материјалу шумског дрвећа. Сл. гласник РС, бр. 135/2004, 8/2005 – испр., 41/2009 и 19/2025

²⁹ Закон о заштити природе, Сл. гласник РС, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 – испр., 14/2016, 95/2018 – др. закон и 71/2021

³⁰ Закон о здрављу биља, Сл. гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019

³¹ Закон о средствима за заштиту биља, Сл. гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019

³² Евидентно је да би потпуно усклађивање домаћег законодавства са новом директивом захтевало увођење нових инкриминација у национално законодавство, као што је, на пример, трговина илегално посеченим дрветом. За више о усклађивању домаћег кривичног законодавства са Директивом о кривичноправној заштити животне средине види: Видосављевић, Д., *Импликације нове директиве о кривичноправној заштити животне средине на српско кривично законодавство*, Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, књ. 1. Крагујевац, 2024.

казниће се затвором од шест месеци до пет година, а ко противно прописима изведе или изнесе у иностранство строго заштићену, односно заштићену врсту биљака или животиња или увезе или унесе у Србију страну врсту биљака или животиња заштићену међународним уговорима и документима, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном. Као и друга кривична дела из ове групе, реч је о одредби бланкетног карактера, што значи да је за њено потпуно разумевање неопходно консултовати одредбе других закона и подзаконских аката. Тако, погледом на Закон о заштити природе, можемо видети да су заштићена природна добра су заштићена подручја, заштићене дивље врсте и покретна заштићена природна документа. У Србији је, према Правилнику о проглашењу и спровођењу заштите строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива³³, утврђено да су строго заштићене врсте шумског дрвећа као што су дабраш (*Dacrydium franklinii*) и врбовица (*Salix alba*). Међу заштићеним врстама шумског дрвећа су храст лужњак (*Quercus robur*) и јавор (*Acer pseudoplatanus*).

Међутим, иако су и кривично дело недозвољена трговина и кривично дело Уништење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићеног природног добра битни за остварење кривичноправне заштите шума, доступна статистика Републичког завода за статистику не дозвољава да се диференцирају случајеви недозвољене трговине дрветом или уношење, оштећење, изношење у иностранство и уношење у Србију заштићених врсти шумског дрвећа, што отежава изоловање поузданих података или анализу трендова у спровођењу закона. Из тог разлога, овај рад се фокусира на кривична дела специфична за шумарство експлицитно кодификована у Кривичном законiku - наиме, илегалну сечу шума (чл. 274) и крађу шума (чл. 275).

Пустошење шума има један основни и један тежи облик. Основни облик овог кривичног дела чини онај „ко противно прописима или наредбама надлежних органа врши сечу или крчење шуме, или ко оштећује стабла или на други начин пустоши шуме или обори једно или више стабала у парку, дрвореду или на другом месту где сеча није дозвољена“. Као што се из претходног да закључити, радња овог кривичног дела постављена је алтернативно, и може се састојати у сечењу или крчењу шума, оштећењу стабала или некој другој радњи којом се пустоше шуме. Законом о шумама одређен је појам пустошења - то је свака радња која угрожава опстанак шума и њихове општекорисне функције. Радња овог кривичног дела може се огледати и у обарању једног или више стабала у парку, дрвореду или другом месту где је сеча забрањена. Тежи облик овог кривичног дела прописан је у ставу два члана 274. и чини га онај ко радње из става 1. предузме у заштићеној шуми, националном парку или у другој шуми посебном наменом.

³³ Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, Сл. гласник РС, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016.

Слично претходном, кривично дело *шумске крађе* има један основни и један тежи облик. Основни облик овог дела чини лице које ради крађе обори у шуми, парку или дрвореду једно или више стабала, при чему количина обореног дрвета прелази запремину од једног кубног метра. Подробнијом анализом ове одредбе може се закључити да је за постојање овог кривичног дела неопходно испуњење неколико услова. Најпре, потребно је предузимање радње, која се састоји у обарању стабала. Законодавац као синоним за обарање користи појам сече (обарање, односно сеча), али се обарање стабала може вршити и на други начин, као што је копање, чупање и слично.³⁴ Да би обарањем стабала било извршено кривично дело шумске крађе, потребно је да је стабло оборено у шуми, парку или дрвореду, али и да количина обореног дрвета прелази запремину од једног кубног метра. Дакле, обарањем мање количине дрвета неће бити остварено биће овог кривичног дела, већ ће се таква радња моћи квалификовати као прекршај.³⁵ Осим тога, потребно је да је обарање извршено „ради крађе“, дакле са намером да се стабла одузму и присвоје, без обзира да ли је намера остварена. За основни облик кривичног дела законодавац је предвидео новчану казну или казну затвора до једне године. У ст. 2. истог члана прописано је да ако је дело из ст. 1. овог члана учињено у намери да се оборено дрво прода, или ако је количина обореног дрвета већа од пет кубних метара или ако је дело извршено у заштићеној шуми, националном парку или другој шуми са посебним наменом, учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до три године, јер ће тиме бити остварено биће тежег облика овог кривичног дела. За разлику од кривичног дела пустошења шума, овде је законодавац, у последњем ставу, прописао да ће лице бити кажњено и у случају већ и за сам покушај кривичног дела. Дакле, није неопходно да је наступила последица. То указује на значај заштитног објекта животне средине коју законодавац с оваквим строжим нормама штити.³⁶

3. Политика изрицања кривичних санкција за кривична дела против животне средине у Србији

Анализа казнене политике у области кривичних дела против животне средине представља важан корак у разумевању начина на који судови реагују на специфичне облике противправног понашања и у којој мери примењене санкције остварују своју превентивну и репресивну улогу. Полазећи од реченог, у даљем тексту ће бити описана динамика пријављених оптужених и осуђених лица за кривична дела пустошење шума и шумска крађа. Посебно је значајно сагледати

³⁴ Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006, стр. 702.

³⁵ Дреновак-Ивановић, М., Ђорђевић, С., Важић, С., *Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита*, Београд, 2015, стр. 138.

³⁶ Стојановић, П., Зиндовић, И., *Правна одговорност за развој и заштиту животне средине*, *Анали*, вол. 63, бр. 1/2015, стр. 53.

кривично дело шумске крађе, имајући у виду његову учесталост, економску мотивисаност и негативан утицај на очување природних ресурса. У том контексту, анализа изречених санкција у периоду 2019–2023. омогућава увид у доминантне тенденције судске праксе и доприноси процени ефикасности постојећег нормативног оквира. У наставку је дат табеларни приказ пријављених, оптужених и осуђених пунолетна лица за кривична дела пустошење шума и шумска крађа.

Табела 1: Упоредни преглед – пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица за кривично дело пустошење шума³⁷

Година	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица
2019	63	20	16
2020	61	14	12
2021	33	10	6
2022	50	11	7
2023	50	21	17

Табела 2: Упоредни преглед – пријављена, оптужена и осуђена лица за кривично дело шумска крађа³⁸

Година	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица
2019	1993	413	341
2020	1745	315	240
2021	1563	322	265
2022	1419	308	245
2023	1530	313	259

Подаци о кривичном гоњењу у области заштите шума указују на значајне разлике у динамици и интензитету процесуирања два сродна кривична дела – пустошења шума и шумске крађе. У случају кривичног дела пустошење шума, број пријављених лица у периоду 2019–2023. кретао се у распону од 33 до 63 годишње. Број оптужених лица у овом периоду релативно је низак и креће се између 10 и 21 годишње, док број осуђених лица варира од 6 до 17. Са друге стране, подаци за кривично дело шумска крађа показују знатно већу заступљеност у односу на претходно кривично дело. У периоду од 2019. до 2013. године, број пријављених лица кретао се од 1419 до 1993 годишње, што указује на високу распрострањеност овог дела и његов доминантан удео у структури кривичних дела против животне средине. Иако је приметан постепени пад пријављених лица од 2019. до 2022. године, 2023. бележи благо повећање (1530 пријављених). Број оптужених и осуђених лица током посматраног периода релативно је стабилан - годишње је оптужено између 308 и 413 учинилаца, док се

³⁷ Извор: Републички завод за статистику.

³⁸ Исто.

број осуђених кретао између 240 и 341. Упркос високом броју пријава, релативни однос оптужених и осуђених у односу на пријављене је нижи него код пустошења шума, што евентуално може указивати на сложеније процес доказивања кривичног дела, лакше избегавање одговорности или на већи број пријава које не испуњавају услове за кривично гоњење.

Иако статистички подаци пружају увид у кривичноправно реаговање на незакониту сечу и друга дела против шума, они сами по себи не говоре довољно о стварном обиму ових појава нити о њиховим узроцима. Поставља се питање у којој мери број пријављених, оптужених и осуђених лица заиста одражава стање на терену, имајући у виду да видљивост кривичних дела у великој мери зависи од капацитета надзорних органа, координације институција и нивоа стручности у њиховом откривању и доказивању. Осим тога, имајући у виду податак са почетка рада, да се велики број кривичних дела шумске крађе врши у приватним шумама власника, без адекватног надзора, те да власници често и не сазнају за извршење дела, ове резултате треба узети са одређеном дозом резерве.

Када је реч о изреченим кривичним санкцијама, подаци добијени анализом извештаја Републичког завода за статистику (представљени у табелама 3. и 4) не одступају значајно од претходно спроведених истраживања сличне тематике.

Табела 3: Изречене кривичне санкције – Члан 274 КЗ (Пустошење шума)³⁹

Год.	Условна осуда	Новчана казна			Казна затвора		
		укупно	Преко десет до сто хиљада дин.	Преко сто до двеста хиљада дин.	укупно	2-3 месеца	3-6 месец и
2019	9	5	4	1	2	-	1
2020	8	2	1	1	2	1	1
2021	4	2	1	1	-	-	-
2022	2	4	2	2	1	1	-
2023	7	5	5	-	4	2	2

Табела 4: Изречене кривичне санкције – Члан 275 КЗ (Шумска крађа)⁴⁰

Год.	Условна осуда	Новчана казна			Казна затвора		
		укупно	Преко десет до сто хиљада дин.	Преко сто до двеста хиљада дин.	укупно	2-3 месеца	3-6 месеци
2019	229	62	58	3	28	7	9
2020	146	54	44	8	28	7	13
2021	131	80	69	6	28	6	14
2022	113	68	59	6	35	9	13
2023	119	82	68	10	33	7	16

³⁹ Исто.

⁴⁰ Исто.

Условна осуда представља најзаступљенију санкцију у обе анализиране групе података, с тим што се у оквиру већег узорка (Табела 3) уочава постепен и континуиран пад броја изречених условних осуда: са 229 у 2019. години на 119 у 2023. години. Новчана казна показује растући значај у структури санкција, нарочито у већем узорку. Иако се укупан број осуђених лица смањује, број новчаних казни се повећава (са 62 у 2019. на 82 у 2023. години). Према структури новчаних казни, најчешће се изричу санкције у распону од десет до сто хиљада динара. Казне изнад сто хиљада динара присутне су у мањем броју, али се бележи умерени раст у последњим годинама. Годишњи број изречених казни затвора креће се између 28 и 35, уз нешто учесталије изрицање казни у трајању од 3-6 месеци.

Иако постојећи правни оквир у Србији формално обезбеђује кривичноправну заштиту животне средине, очигледно је да постоји простор за његово унапређење. У циљу јачања кривичноправне заштите шумских ресурса, посебно у контексту све сложенијих облика незаконитог искоришћавања дрвета, оправдано је размотрити издвајање посебног кривичног дела које би санкционисало *незакониту трговину дрветом* као засебан облик шумског криминалитета. Кривично дело недозвољене трговине дрветом заслужује да буде издвојено као самостална категорија због своје специфичне природе и деструктивних последица по шумске екосистеме. Са тим у вези Србија је направила велики корак напред доношењем Закона о стављању на тржиште дрвета и дрвних производа⁴¹. Закон предвиђа обавезу лица да при стављању дрвета или дрвних производа на тржиште обезбеде доказ о легалности порекла, што подразумева документацију о дозволама за сечу, превозу и обради. На тај начин се ефективно примењују принципи дужне пажње (*due diligence*) који су саставни део *EUTR* и *EUDR* директиве. Један од главних доприноса овог закона јесте да ствара правни оквир за санкционисање нелегалне трговине дрветом.

Поред тога, заштита може бити појачана кроз увођење строжих санкција, примера ради, повећање минималних и максималних казни затвора и новчаних казни, као и обавезно обнављање уништених шума. Треба, међутим, имати у виду да интензивирање казнене политике не значи аутоматско решавање проблема. На пример, кривичноправно сузбијање нелегалне сече у румунским Карпатима показало се као мера која је, уместо да ефикасно спречи незакониту експлоатацију шума, произвела нове облике насиља и социјалне рањивости. Интензивирањем казнене политике и ширењем надзорних механизма нису отклоњени структурни узроци

⁴¹ Закон о стављању на тржиште дрвета и дрвних производа, Сл. гласник РС, бр. 96 од 7. новембра 2025.

дефорестације, што је ограничило њихову делотворност и резултирало бројним контрафектима.⁴²

Низак број осуђених лица, посебно у поређењу са бројем пријављених и оптужених лица у анализираном периоду, може указивати на постојање одређених структурних проблема. Анализирајући могућности и капацитете јавног тужилаштва за процесуирање кривичних дела против животне средине, аутори једне анализе истичу да се јавно тужилаштво у свом раду сусреће са низом препрека, као што су недовољна специјализација, недовољан број вештака из ове области, неадекватна опрема и слично.⁴³ Институционална ограничења јавног тужилаштва, полиције и других органа доводе до тога да се постојећа законска решења не користе у пуном капацитету. Недовољна специјализација тужилаца за еколошка кривична дела, ограничени капацитети полиције која често нема техничке алате за праћење и документовање еколошког криминалитета, као и хроничан недостатак вештака различитих струка, значајно успоравају и отежавају процесуирање. Све ово указује да је кључни изазов не само унапређивање законодавства, већ и јачање институционалних, кадровских и техничких капацитета органа који су задужени за откривање, гоњење и санкционисање дела против животне средине.

4. Закључак

Незаконита сеча шума представља један од најзначајнијих облика шумског криминалитета, са последицама које далеко превазилазе непосредни губитак дрвне масе. Еколошки, економски и социјални утицаји овог феномена потврђују да је реч о комплексном проблему који захтева системски приступ, мултисекторску сарадњу и доследну примену законских механизма. Иако се на први помен, пустошење шума и бесправна сеча шума можда повезују са тропским шумама Амазона, Јужне Африке и Југоисточне Азије, евидентно је да је реч о проблему који није заобишао ни европско подручје, а ни подручје наше земље. Можда у нешто другачијем руху, са мањим степеном угрожености, али и Србија се суочава са проблемом бесправних сеча шума, које значајно доприносе губитку и деградацији шумских екосистема на домаћој територији. Нормативна анализа показују да Србија, као и друге европске државе, формално

⁴² Iordăchescu, G., Vasile, M., *Forests of Fear: Illegal Logging, Criminalization, and Violence in the Carpathian Mountains*, Annals of the American Association of Geographers, vol. 113, no. 9/2023.

⁴³ Комитет правника за људска права – YUCOM, *Анализа институционалних ограничења јавног тужилаштва у процесуирању кривичних дела против животне средине у Србији*, 2025, доступно на: <https://yucom.org.rs/analiza-institucionalnih-ogranicenja-javnog-tuzilastva-u-procesuiranju-krivicnih-dela-protiv-zivotne-sredine-u-srbiji/>, приступљено: 23.10.2025.

поседује кривичноправни оквир који инкриминише најтежа недозвољена поступања у вези са шумама, пре свега кроз кривична дела пустошења шума и шумске крађе. Могућности за унапређење свакако постоје, али се чини да је главни проблем примена постојећег правног оквира, тј. имплементација система кривичноправне заштите у пракси. Статистички подаци указују на низак ниво процесуирања и још нижи ниво осуђујућих пресуда, што отвара питање ефикасности постојећих санкција и стварног капацитета система да узврати на овај вид криминалитета. Док санкционисање има тенденцију да буде релативно благо, доминирају условне казне и ниске новчане казне. Ово покреће питања у вези са ефикасношћу тренутног правног оквира у одвраћању од незаконите сече шума.

Ниски нивои осуђених лица могу указивати не само на недовољну ефикасност откривања, већ и на структурне изазове – од недовољне пријављивости, преко тешкоћа у доказивању, до ограничених капацитета органа надзора. У том контексту, у литератури је већ указано на неке кључне структуралне препреке које отежавају пружање адекватне заштите животне средине. Истовремено, европски правни оквир, нарочито кроз *EUTR* и нови *EUDR*, наглашава превенцију и дужну пажњу у ланцу снабдевања, чиме се тежиште борбе против незаконите сече помера са репресије ка превентивној контроли ризика. У том погледу Србија је направила значајан корак напред доношењем Закона о стављању на тржиште дрвета и дрвних производа. На крају, резултати рада указују да би унапређење кривичноправне заштите шума у Србији требало да се заснива на уравнотеженој комбинацији превентивних, институционалних и репресивних мера. Тек комбинацијом ових мера могу се створити услови да кривичноправни систем постане делотворан инструмент у очувању шумских екосистема и сузбијању једног од најраспрострањенијих видова криминалитета који погађа овај непроцењиви ресурс.

*Dragana Vidosavljević, LL.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

CRIMINAL LAW PROTECTION AND CHALLENGES OF COMBATING ILLEGAL FOREST LOGGING IN SERBIA

Summary

This paper analyses illegal logging as one of the most widespread and environmentally damaging forms of forest crime. Starting from the importance of forests and the consequences that illegal logging has on ecosystems, the economy and

local communities, the paper examines the normative framework of criminal law protection in Serbia, with a focus on the criminal offences of “forest destruction” and “forest theft”, and then looks at statistics related to these crimes, the number of reported, accused and convicted persons, as well as the type of criminal sanctions imposed. The presented statistics indicate the limited effectiveness of the criminal law response, with a low number of convictions and the prevalence of milder sanctions. In addition to the analysis of the domestic framework, the paper also considers relevant European instruments, as well as comparative law solutions from selected countries. It is pointed out that incrimination alone is not enough, but that improvement of institutional capacities, supervision, specialization and intersectoral cooperation is necessary. The paper aims to contribute to the understanding of the challenges in the field of forest crime and to offer guidelines for improving the forest protection system in Serbia.

Key words: illegal logging, forest theft, forest destruction, environmental crime.

Литература

Билтени Републичког завода за статистику.

Brisman, A., South, N., White, R., *Environmental Crime and Social Conflict Contemporary and Emerging Issues*, New York, 2015.

Васић, В., и др, *Шуме сопственика (физичких лица) на подручју централне Србије: стање, потенцијали, ризици и изазови газдовања*, ECOLOGICA, Vol. 30, No 111/2023.

Видосављевић, Д., *Импликације нове директиве о кривичноправној заштити животне средине на српско кривично законодавство*, Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, књ. 1. Крагујевац, 2024.

Вукин, М., Амићић, Л., Келембер, М., *Век екологије и шумарство – изазови и опасности*, Шумарство, бр. 3/2015.

Дреновак-Ивановић, М., Ђорђевић, С., Важић, С., *Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита*, Београд, 2015.

Државна ревизорска институција, *Извештај о ревизији сврсисходности пословања: пошумљавање у Републици Србији*, 2020, доступан на: <https://www.dri.rs/izvestaj/3330>, приступљено: 13.10.2025,

Закон о заштити природе, Сл. гласник РС, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 – испр., 14/2016, 95/2018 – др. закон и 71/2021

Закон о здрављу биља, Сл. гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019

Закон о репродуктивном материјалу шумског дрвећа. Сл. гласник РС, бр. 135/2004, 8/2005 – испр., 41/2009 и 19/2025

Закон о средствима за заштиту биља, Сл. гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019

Закон о шумама, Сл. гласник РС, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018 – др. закон.

Закон о стављању на тржиште дрвета и дрвених производа, Сл. гласник РС, бр. 96 од 7. новембра 2025.

- INTERPOL, *Global forestry enforcement: Strengthening Law Enforcement Cooperation Against Forestry Crime*, April 2019.
- Iordăchescu, G., Vasile, M., *Forests of Fear: Illegal Logging, Criminalization, and Violence in the Carpathian Mountains*, Annals of the American Association of Geographers, Vol. 113, No 9/2023.
- Johansson, M. M., и др, *Illegal Logging in South Eastern Europe: Regional Report*, 2010, доступно на: https://www.lfmwb.net/wp-content/uploads/2024/02/Illegal_Logging_in_South_Eastern_Europe.pdf, приступљено: 13.10.2025
- Kindji, K., *Internal and external dimension of illegal logging: legal issues and solutions*, 2021, доступно на: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>, приступљено: 6.11.2025.
- Комитет правника за људска права – YUCOM, *Анализа институционалних ограничења јавног тужилаштва у процесуирању кривичних дела против животне средине у Србији*, 2025, доступно на: <https://yucom.org.rs/analiza-institucionalnih-ogranicenja-javnog-tuzilastva-u-procesuiranju-krivicnih-dela-protiv-zivotne-sredine-u-srbiji/>, приступљено: 23.10.2025.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - *Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) - Proposal for an EU Action Plan* /* COM/2003/0251 final */
- Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 2006.
- Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака*, Сл. гласник РС, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016.
- Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*, Сл. гласник РС, бр. 5/2010, 47/2011, 32/2016 и 98/2016.
- Regulation (EU) no 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010.*
- Regulation (eu) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation and repealing Regulation (EU) No 995/2010.*
- Соковић, С, *Концепт одрживог развоја и зелена криминологија – синергија и изазови*, Зборник радова: Савремено право у ери дигитализације и одрживог развоја, 2025.
- Станковић, У., *Доношење и садржина уредбе о шумама од 1857. године*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, вол.46, бр. 3/2012.
- Станковић, У., *Уредба о сечи шуме и један пример њене примене у пракси*, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, вол. XLV, том 2, бр. 3/2011.
- Стојановић, П., Зиндовић, И., *Правна одговорност за развој и заштиту животне средине*, Анали, вол 63, бр. 1/2015.
- The European Parliament, Council of Europe, *Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC.*
- United Nations, *Forests – a lifeline for people and planet*, доступно на: <https://www.un.org/uk/desa/forests-%E2%80%93-lifeline-people-and-planet>, приступљено: 1.11.2025.
- Наг, В., и др., *Tech-driven forest conservation: combating deforestation with internet of things, artificial intelligence, and remote sensing*, IEEE Internet of Things Journal, No 11(14)/2024.
- Cao, N. A., *Timber Trafficking in Vietnam Crime, Security and the Environment*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2017.